

eerst kunnen worden opgemaakt wanneer de geschiedenis van de vele locale inrichtingen voldoende bekend is. Het zou me niet verwonderen dat nog andere Sint-Janshospitalen oorspronkelijk naar de Doper verwijzen. Hij toch, en niet de Evangelist, was de beschermheilige van de Sint-Jansheren of Joannieten. Deze orde, die over het hele westen verspreid was, van Italië en Spanje, over Frankrijk en Duitsland, tot in de Nederlanden en Engeland, was eerst een hospitaalorde, eer ze tot ridderorde ontwikkelde; en nog als ridderorde heeft ze, in haar talrijke neerzettingen, steeds ziekenhuizen en passanteliedenhuisen geopend. De Commanderijen te Utrecht en te Haarlem — waar waarschijnlijk Geertgen-tot-Sint-Jans provenier was en waaraan hij zeker zijn naam ontleende — kunnen als voorbeeld aangehaald worden. Het lijkt me niet onmogelijk dat van deze zijde een invloed op onze stadshospitalen is uitgegaan.

M. ENGLISH.

DE LIJST DER BRUGSE BALJUWS GEDURENDE DE DERTIENDE EEUW

Alhoewel nu reeds meer dan twintig jaar geleden verschenen, heeft de studie van de Gentse stadsarchivaris, dr H. Nowé, over de grafelijke baljuws in Vlaanderen gedurende de Middeleeuwen¹, volledig zijn klassiek karakter kunnen bewaren.

Het zal echter niemand verwonderen, dat na zovele jaren intense bestudering van het middeleeuwse graafschap Vlaanderen het uitstekend boek van dr Nowé vatbaar is voor enkele correcties en aanvullingen. Hieronder beproeven wij dit te doen door, voor de XIIIe eeuw, de lijst van

(1) H. NOWÉ, *Les baillis comtaux de Flandre des origines à la fin du XIVe siècle*, in *Acad. Roy. Belg., Cl. Lettres, Mem.* in-8o, dl. XXV, Brussel, 1929.

de baljuws van Brugge, die de schrijver als bijlage van zijn studie mededeelt², aan te vullen.

Deze lijst, die reeds vóór hem — echter onvolledig en zonder opgave van het nodige bronnenmateriaal — in de XVIIe eeuw was opgemaakt³, heeft dr Nowé naar de hem bekende documenten opgetekend. Zij blijft desniettemin onvolledig, wat ook vanzelfsprekend is. Wel is waar zag hij slechts een paar van de in zijn tijd gepubliceerde bronnen voorbij, doch sedertdien werden verschillende voor hem nog onbekende archivalia uitgegeven, in de eerste plaats door Prof. dr Eg. I. Strubbe⁴ en ook M. Vanhaeck⁵. Wij zelf legden bij de studie van de regeringen van Johanna en Margareta van Constantinopel de hand op onuitgegeven documenten. Tenslotte hield dr Nowé ook minder notitie van de gegevens, die uit de dertiende eeuwse rekeningen te putten zijn, inzonderheid uit de rekeningen van Jehan Makiel, klerk en ontvanger van Gwijde van Dampierre, die ondertussen door dr J. Buntinx werden gepubliceerd⁶, en uit de oudste rekeningen van de stad Brugge⁷.

In al deze documenten vonden wij vermeldingen, die niet alleen de dateringen van de ambtsduur der reeds gekende baljuws wijzigen doch die tevens de lijst met verschillende tot nog toe onbekende baljuws aanvullen.

(2) N. NOWE, o.c., blz. 370-375.

(3) PHILIPPE DE L'ESPINOY, *Recherches des antiquités et noblesse de Flandres*, Dowaaï, 1632, blz. 121 ; SANDERS, *Flandria illustrata*, Keulen, 1641, dl. I, blz. 198.

(4) Eg. I. STRUBBE, *Egidius van Breedene (11 -1270), grafelijk ambtenaar en stichter van de abdij van Spermalie. Bijdrage tot de geschiedenis van het grafelijk bestuur en van de Cisterciënser Orde in het dertiend-eeuwse Vlaanderen*, in *Werken uitg. door de Faculteit van Wijsb. en Lett. der Rijksunivers. te Gent*, afl. 94, Brugge, 1942, blz. 148-388.

(5) M. VANHAECK, *Cartulaire de l'abbaye de Marquette*, in *Société d'Etudes de la Province de Cambrai*, 3 dl., Rijsel, 1937-1940.

(6) J. BUNTINX, *Het memoriaal van Jehan Makiel, klerk en ontvanger van Gwijde van Dampierre (1270-1275)*, in *Kon. Com. Geschiedenis*, Brussel, 1944.

(7) De gegevens, die uit de dertiende eeuwse stadsrekeningen van Brugge te halen zijn, werden ons medegedeeld door Dr. C. WIJFFELS, rijksarchivaris te Gent. Ik bedank hem hier ten zeerste voor deze grote bereidwilligheid.

Wij laten eerst de bij de lijst van dr Nowé aan te brengen correcties en toevoegingen volgen, doch zijn ons hierbij wel bewust dat ook deze nieuwe gegevens ongetwijfeld in de toekomst nog zullen kunnen aangevuld worden.

— De bij N. als tweede bekende Brugse baljuw opgegeven « André » is Andries van Oostkerke, die driemaal, mits tussenpozen, het ambt van baljuw zal waarnemen. Hij treedt niet in 1219 voor de eerste maal op, doch wel de 17e Augustus 1218⁸.

— De bij N. als vierde bekende baljuw opgegeven « André » is andermaal Andries van Oostkerke, die nu voor de tweede maal baljuw van Brugge is geworden. Hij treedt in deze tweede ambtsperiode niet alleen de 17e December 1226 als baljuw op, doch wij ontmoeten hem herhaalde malen ; voor de laatste keer, gedurende deze tweede periode van zijn baljuwschap, in April 1235.

— Eustaas van Lembeke, de vijfde uit de lijst der bekende baljuws, wordt door N. voorgesteld als zou hij onafgebroken tussen 15 Augustus 1239 en Februari 1245 Brugs baljuw geweest zijn. Dit is onjuist. Eustaas van Lembeke werd zeker vóór 9 October 1239 als baljuw van Brugge vervangen door Reinier van Klemskerke, die stellig tot in Februari 1242 dit ambt uitoefende. Na deze datum kwam Eustaas van Lembeke terug als baljuw van Brugge, in welke hoedanigheid wij hem tot in Februari 1245 zien optreden⁹.

— De zg. « André », die N. als de zesde baljuw opgeeft, neemt door het tussenschakelen van Reinier van Klemskerke, de zevende plaats op de lijst der baljuws in en is andermaal Andries van Oostkerke, die in 1247 voor de derde maal baljuw werd van Brugge.

(8) Wij maken dus hier de vergelijking tussen de lijst van dr. Nowé en de correcties en aanvullingen, die wij hierbij konden aanbrengen. Om echter geen tweemaal onze bewijsstukken te moeten vermelden, wachten wij hier met de verwijzing naar de bronnen, die wij bij onze nieuwe lijst van baljuws in de XIIIe eeuw zullen inschakelen op de volgende bladzijden.

(9) Cfr. Eg. I. STRUBBE, o.c., blz. 64, nota 4.

— De zg. « Regnier » is andermaal Reinier van Klemskerke, die vóór 27 Februari 1249 voor de tweede keer het baljuwambt te Brugge waarnam.

— De zg. « W[alterus] », die N. eenmaal — op 6 Maart 1249 — als baljuw van Brugge tegenkwam, was Walter Grote, die wij op 27 Februari 1249 en in Juni 1250 eveneens als dusdanig aantreffen. Hij wordt nogmaals opgevolgd door Reinier van Klemskerke, die alzo voor de derde maal baljuw werd.

— Philips van Broekburg wordt na 1258 als baljuw van Brugge niet opgevolgd door Boudewijn Reinfin, doch wel door Jan Ronghe, een baljuw, die op de lijst van N. ontbreekt. Boudewijn Reinfin kwam pas na hem aan de beurt in Juli 1260.

— De opvolger van Boudewijn Reinfin, nl. Philips de Poele, wordt als baljuw van Brugge niet onmiddellijk opgevolgd door Eustaas Hauwel, doch wel door Hendrik van Torhout, een baljuw, die eveneens niet voorkomt op de lijst van N.

— Wouter Reinfin werd na Januari 1283 niet onmiddellijk opgevolgd door de baljuw Simon Lauwaert, wiens ambtsduur trouwens kan uitgebreid worden, doch wel door Boudewijn « de Quaetypra » (de oudere), die nogmaals op de lijst van N. ontbreekt.

— Deze Simon Lauwaert werd op zijn beurt weer niet onmiddellijk opgevolgd door Christiaan de Brabandere in 1292, doch wel door Wouter van Heule in 1290. Christiaan de Brabandere kwam pas na hem aan de beurt.

— Tenslotte mag de duur van de tweede ambtsperiode van Wouter van Hamme (naar N. = Jan.-Juni 1293) aanzienlijk worden uitgebreid.

Alles te samen heeft er alzo gedurende de XIIIe eeuw niet 22 (naar N.), doch 28 maal wisseling van baljuws te Brugge plaatsgehad. Wij moeten echter hierbij onderstrepen dat dezelfde personaliteiten bij herhaling, — zoals dit in andere steden ook het geval was — als baljuw werden

aangesteld : Andries van Oostkerke 3 maal, Reinier van Klemskerke 3 maal, Eustaas van Lembeke 2 maal, Wouter van Hamme 2 maal (misschien alleen naamgenoten) en Christiaan de Brabandere 2 maal. Niet alleen wat betreft de opvolging dezer baljuws komen er dus bij N. vergis-singen voor, doch wij moeten tevens laten opmerken dat de schrijver het bestaan van 4 Brugse baljuws uit de XIIIe eeuw nog niet kende. Dit zijn : Jan Ronghe, Hendrik van Torhout, Boudewijn « de Quaetypra » (de oudere) en Wouter van Heule.

Hier volgt dan onze lijst van Brugse baljuws uit de XIIIe eeuw ¹⁰ :

- 1) WOUTER VAN ZOMERGEM, ridder, 9 April 1217.
- 2) ANDRIES VAN OOSTKERKE, ridder, 17 Augustus 1218 ¹¹ - 1226.
- 3) HUGO VAN LOTHARINGEN, ridder, 5 Maart 1226.
- 4) ANDRIES VAN OOSTKERKE, ridder, 17 Dec. 1226-April 1235 ¹².
- 5) EUSTAAS VAN LEMBEKE, ridder, 15 Aug. 1239-vóór 9 October 1239 ¹³.
- 6) REINIER VAN KLEMSKERKE, ridder, 9 October 1239 ¹⁴ - 26 Februari 1242 ¹⁵.

(10) Wij geven slechts dan de bronnen aan, als dr. Nowé ze niet heeft gekend en zij daardoor een wijziging van zijn lijst motiveren, hetzij in de datering van de ambtsperiode der baljuws, hetzij in de door hem opgegeven volgorde. Met betrekking tot de data, die door ons niet konden gewijzigd worden en bij dr. Nowé vermeld staan, verwijzen wij voor de bewijsstukken naar hem (o.c., blz. 371-372).

(11) C. DUVIVIER, *La dime au moyen âge. Correspondance de Jeanne de Constantinople au sujet de la dime de Vliesseghem*, in *Revue d'Histoire*, dl. II, Brussel, 1860, blz. 207.

(12) Eg. I. STRUBBE, o.c., bijlage III B, nr. 18, blz. 291. Wij zien hem eveneens als Brugs baljuw vermeld in Juni 1228 (M. VAN-HAECK, o.c., dl. I, nr. IX, blz. 7) en in Maart 1235 (Eg. I. STRUBBE, o.c., bijlage III B, nr. 17, blz. 290).

(13) Op 9 Octobre 1239 is immers Reinier van Klemskerke reeds baljuw te Brugge (Cfr. Eg. I. STRUBBE, o.c., bijlage III B, nr. 25, blz. 301).

(14) Zie vorige nota.

(15) Eg. I. STRUBBE, o.c., bijlage III A, nr. 66, blz. 204. Voor deze tweede ambtsperiode, waarmede dr. Nowé geen rekening hield, staat hij als baljuw van Brugge nog vermeld bij; Eg. I. STRUBBE,

- 7) EUSTAAS VAN LEMBEKE, ridder, Januari 1244¹⁶.
Febr. 1245¹⁷.
- 8) ANDRIES VAN OOSTKERKE, ridder, 15 Juni
1247¹⁸.
- 9) RENIER VAN KLEMSKERKE, ridder, vóór 27 Fe-
bruari 1249¹⁹.
- 10) WOUTER GROTE, 27 Febr. 1249²⁰ - Juni 1250²¹.
- 11) REINIER VAN KLEMSKERKE, ridder, 8 Maart
1255 - 13 Januari 1256.
- 12) PHILIPS VAN BROEKBURG, ridder, April 1258.
- 13) JAN RONGHE, vóór Juli 1260²².

o.c., bijlage III B, nr. 28, blz. 303 (April 1240) en bij: Th. LUYKX, *Johanna van Constantinopel, gravin van Vlaanderen en Henegouwen. Haar leven* (1199/1200-1244). *Haar regering* (1205-1244), vooral in Vlaanderen, in *Verhandelingen van de Kon. Vl. Acad. voor Wet., Lett. en Schone Kunsten van België*, Brussel-Utrecht, 1946, bijlage LXI, blz. 588 (17 Maart 1241), bijl. LXIV, blz. 591 (11 Juni 1241) en bijl. LXV, blz. 592 (29 Juni 1241).

(16) Onder de naam van *Stassimus, ballivus noster Brugensis*. — L. A. WARNKOENIG, *Flandrische Staats- und Rechtsgeschichte bis zum Jahre 1305* (3 dln., Tubingen, 1835-1842), dl. II, 2, bewijsstuk 138, blz. 39.

(17) Na de troonsbeklimming van Margareta van Constantinopel kwamen er onder de talrijke Vlaamse personaliteiten, die aan de Franse koning persoonlijk de getrouwheidseed in Februari 1245 moesten afleggen, twee baljuwen voor, nl. Eustaas van Lembeke, baljuw van Brugge, en Zeger van Thiennes, baljuw van Cassel. — A. TEULET et J. DE LABORDE, *Layettes du Trésor des Chartes* (5 dln., Parijs, 1863-1909), dl. II, blz. 557, nr. 3277.

(18) Buiten deze vermelding, die dr. Nowé reeds mededeelt, staat hij voor het jaar 1247 een tweede maal in een oorkonde vermeld bij Eg. I. STRUBBE, *o.c.*, bijlage III A, nr. 79, blz. 215-217.

(19) F. D'HOOP, *Recueil des chartes du prieuré de Saint-Bertin à Poperinghe et de ses dépendances à Bas-Warneton et à Couckelaere* (Brugge, 1870), nr. 83, blz. 87. Deze oorkonde is gedateerd van Februari 1249, wat echter vóór 27 Februari moet betekenen, want Wouter Grote is alsdan baljuw van Brugge (Cfr. volgende nota).

(20) Eg. I. STRUBBE, *o.c.*, bijlage III B, nr. 42, blz. 319.

(21) Eg. I. STRUBBE, *o.c.*, bijlage III B, nr. 53, blz. 331.

(22) Hij staat als baljuw van Brugge vermeld in verband met een onderzoek, dat door gravin Margareta van Constantinopel en hertogin Aleid van Brabant plaats vond vóór December 1260. Jan Ronghe, baljuw van Brugge, staat daarin beschuldigd als hebbende zich plichtig gemaakt aan een wederrechtelijke executie van een koopman uit Leuven. Toen het onderzoek plaats vond, in December 1260, had Jan Ronghe echter reeds de plaats van baljuw te Brugge afgestaan aan Boudewijn Reinfin. — Th. LUYKX, *Een klachtenlijst van Brabanders over hun wederrechtelijke behandeling op Vlaams grondgebied in 1260*, in *Hand. Kon. Comm. Geschiedenis*, t. CXIII, 1948, blz. 1-40.

- 14) BOUDEWIJN REINFIN, ridder, 30 Juli 1260 - 11 November 1262.
- 15) PHILIPS DE POELE, ridder, 26 Juli 1263 - 28 Juni 1267.
- 16) HENDRIK VAN TORHOUT, 7 Mei 1271 - 28 October 1271 ²³.
- 17) EUSTAAS HAUWEL, Maart 1272 - 25 Mei 1273 ²⁴.
- 18) WOUTER VAN HAMME, 1276 - 1 Februari 1277.
- 19) WOUTER REINFIN, ridder, 12 Maart 1279 - 14 Januari 1283.
- 20) BOUDEWIJN « DE QUAETYPPRA », ridder, 8 Januari 1284 ²⁵ - na 9 October 1284 ²⁶.
- 21) SIMON LAUWAERT, October 1285 ²⁷ - 1 April 1289.
- 22) WOUTER VAN HEULE, ridder, 19 November 1290 ²⁸ - eind December 1291 ²⁹.

(23) In een rekening van ontvangsten en uitgaven van Jehan Makiel, lopend over de periode 7 Mei tot 28 October 1271 staat vermeld, dat hij ontving: *De Henri de Thorout, bailliu de Bruges, 100 lb.* — J. BUNTINX, o.c., bijlage 6, blz. 136.

(24) Een rekening van ontvangsten en uitgaven van Jehan Makiel, opgemaakt te Rijsel op 25 Mei 1273, vermeldt: *De [Eust] asse Hauwel, bailliu de Bruges, le Makeaus envoi a frere Pieron pour le [de] spens de l'hostel, 100 lb.* — J. BUNTINX, o.c. bijlage 9, blz. 141.

(25) Brugge, Stadsarchief, uit de Stadsrekening van 1284, fo 110: « *Item, sabbato post Epiphanie Domini (8 Januari 1284), commo datum domno Balduino de Quaetypra, ballivo Brugensi: 100 lb.* »

(26) *Ibidem*, fo 25: « *Item domnus Balduinus de Quaet Ypra, miles, ballivus Brugensis, debet ville: 300 lb., unde villa habet l'itteras...* ». De rekening werd afgesloten op het einde (na 9 October) 1284. Dus op dat ogenblik was Boudewijn nog baljuw.

(27) In de Brugse stadsrekening van 1285 (fo 230) staat duidelijk te lezen dat Boudewijn « de Quaetypra » op dat ogenblik geen baljuw van Brugge meer was: « *Item, domnus Balduinus de Quaedypra, miles, quondam ballivus Brugensis, debet ville: 200 lb.* » In October 1285, als deze rekening werd afgesloten, was hij dus blijkbaar reeds opgevolgd door Simon Lauwaert.

(28) Brugge, Stadsarchief, stadsrekening van 1290, fo 1: « *Anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo, die dominica ante festum Beate Katarine (19 November 1290) computaverunt... coram... domno Waltero de Huele, ballivo* ».

(29) *Ibidem*, stadsrekening van 1291, fo 28: « *Item, domno Waltero de Huele, ballivo Brugensi, ex dono scabinorum, 40 lb.* » (einde December).

- 23) CHRISTIAAN DE BRABANDERE, 5/8 Januari 1292³⁰ - 23 April 1292³¹.
- 24) WOUTER VAN HAMME, 23 December 1292³² - 2 Februari 1294³³.
- 25) GILLIS VEISE, 21 Oct. 1294 - 14 Juni 1295.
- 26) BOUDEWIJN « DE QUAETYPRA », de jonge³⁴, ridder, 9 Maart 1297.
- 27) CHRISTIAAN DE BRABANDERE, 10 Juli 1298.
- 28) PIETER DU BREUC, koninklijk baljuw, 1299 - 1302.

DR. TH. LUYKX.

(30) Ibidem, stadsrekening van 1291, fo 29 : « *Item commodatum per scabinos domino Waltero de Huele (zonder titel) super litteras suas, quas burgimagistri habent: 200 lb.* » (na 8 Januari). Op deze datum was Wouter van Heule dus geen baljuw van Brugge meer. Anderzijds staat in dezelfde rekening (fo 28o) te lezen: « *Item, ballivo Brugensi, in adventu suo, per eosdem (scabinos): 40 lb.* » (na 4 Januari 1292). De nieuwe baljuw Christiaan de Brabandere moet dus te Brugge aangekomen zijn tussen 5 en 8 Januari 1292.

(31) Ibidem, stadsrekening van 1292, fo 18o: « *Item, feria quarta ante Marci Evangeliste (23 April 1292) commodatum Christiano Brabandre, ballivo Brugensi, unde burgimagistri habent litteras suas : 200 lb.* »

(32) Ibidem, stadsrekening van 1292, fo 1: « *Anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo secundo, feria tertia ante Nativitatem Domini (23 December 1292) computaverunt... coram... Waltero de Hamme, tunc ballivo Brugensi...* »

(33) Ibidem, stadsrekening van 1294, fo 25: « *Item, commodatum Waltero de Ham, ballivo Brugensi, pro expensis hominum comitis faciendis ad placita inter ipsum et villam venientium Brugis a die Purificationis Beate Virginis (2 Februari 1294) citra: 143 lb. 19 s. 4 d.* »

(34) In de Brugse stadsrekening van 1291 (fo 60o) is er reeds sprake van deze « *Balduinus Juvenis de Quaetipra* », die aan de stad een som van 200 lb. verschuldigd is.